

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ
НА МАКРО-, МЕЗО- ТА
МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НА МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**СЕКЦІЯ
«СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ КРАЇНИ І РЕГІОНІВ»**

ОДЕСА 2015

УДК 311.213.3:330.34
ББК 65.051

Статистичні методи оцінки соціально-економічного розвитку країни і регіонів. Міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях», Одеса 22-23.04.2015. Одеса, ОНЕУ. – 2015. – 41 с.

Автори:

Підгорний А.З. – к.е.н., професор, завідувач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Вітковська К.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Милашко О.Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Ольвінська Ю.О. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Погорелова Т.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Самотоєнкова О.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Семенова К.Д. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Тарасова К.І. – к.е.н., викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Піскун А.В. – викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету

У тезах доповідей наводяться результати дослідження науковців кафедри статистики щодо застосування сучасних статистичних методів для оцінки соціально-економічних процесів в Україні і окремих регіонах. Висновки та рекомендації авторів можуть бути корисними для викладачів, аспірантів і студентів, які займаються аналізом процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці країни.

ЗМІСТ

Милашко О.Г. Індексний аналіз факторів туристичної діяльності.....	4
Погорєлова Т.В. Статистичний моніторинг фінансових результатів економічної діяльності Одещини	8
Самотоєнкова О.В. Статистичні аспекти дослідження ринку енергоресурсів в Україні.....	12
Ольвінська Ю.О. Проблеми соціально-економічного розвитку країн Євросоюзу	18
Вітковська К.В., Підгорний А.З. Методичні аспекти розрахунку втрат життєвого потенціалу населення на регіональному рівні.....	22
Семенова К.Д. Проблеми статистичного методу оцінювання ризиків на підприємствах	26
Тарасова К.І. Використання статистичної методології в оцінюванні внутрішніх ризиків підприємств	31
Піскун А.В. Основні макроекономічні пропорції України.....	37

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКУ ВТРАТ ЖИТТЄВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАСЕЛЕННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Сучасний етап демографічного розвитку характеризується негативною тенденцією більшості характеристик населення, у тому числі структури та життєвого потенціалу населення. Рівень життєвого потенціалу населення є інтегральним показником у якому відображаються всі сторони життя суспільства та окремих людей: стан системи охорони здоров'я, економіки, політична стабільність, соціальний спокій та впевненість у завтрашньому дні. І, відповідно, його втрата є вкрай негативним явищем, як для країни в цілому, так і для окремих регіонів.

Однак роль даного показника у методології аналізу демографічних процесів на регіональному рівні не повністю розкрита, хоча ця необхідність продиктована ситуацією, що склалася в країні.

Значний внесок у розробку методології та методики дослідження життєвого потенціалу населення загалом внесли такі відомі зарубіжні демографи, як Л.Херш, Е.Фільрозе та ін. Серед вітчизняних вчених слід виділити Пирожкова С.І., Лібанову Е.М. та ін.. Однак наявність відмінностей у демографічних процесах окремих регіонів країни та його важливість для оцінки їх демографічного розвитку викликає необхідність дослідження особливостей формування та зміни життєвого потенціалу населення для областей. Тому нами у роботі [2, с.308-314] було розраховано життєвий потенціал населення на регіональному рівні, та на основі запропонованої методики оцінено вплив окремих факторів на його зміну (на прикладі Одеської області). Однак, ми вважаємо за необхідне розширити методику демографічного аналізу за рахунок визначення можливого збільшення життєвого потенціалу населення за умови скорочення або ліквідації смертності від окремих причин для окремих регіонів України з урахування певних територіальних відмінностей.

Тому метою нашої доповіді було розглянути методологічні підходи та запропонувати методику розрахунку гіпотетичних втрат життєвого потенціалу населення, викликаного окремими причинами смерті з урахуванням особливостей, притаманних окремим областям країни.

Життєвий потенціал для однієї особи певного віку – це час, який особа у середньому проживе в майбутньому за існуючого в даний час в даній групі населення рівня смертності. Повний життєвий потенціал сукупності людей певної чисельності – це кількість людино-років, яку проживає ця сукупність за даного рівня смертності та рівня розвитку продуктивних сил [1, с.78].

Як відомо, повний життєвий потенціал населення розраховується за формулою:

$$V = \sum_0^{\omega-1} P_x \times e_{x+0,5}$$

де P_x – чисельність населення у віці x ;

$e_{x+0,5}$ – очікувана тривалість життя у віці середини вікового інтервалу від x до $x+1$, яка обчислюється за формулою: $\frac{e_x + e_{x+1}}{2}$.

Як було сказано вище, нами у роботі [2, с.308-314] були проведені розрахунки повного життєвого потенціалу населення Одеської області, які показали що як і в цілому по Україні динаміка життєвого потенціалу регіону протягом тривалого періоду характеризувалась систематичним скороченням, після чого відбулось певне зростання даного показника. Це обумовлено, перш за все, збільшенням рівня народжуваності, так як найбільший життєвий потенціал зосереджено у самих молодих вікових групах.

Як видно, життєвий потенціал населення залежить від чисельності населення, його вікової структури та режиму смертності. На тлі розглянутих методологічних підходів до оцінки впливу факторів на зміну життєвого потенціалу нами для даних розрахунків на регіональному рівні було застосовано індексний ланцюговий метод, який, на наш погляд, найбільш відповідає вирішенню поставлених завдань.

Проведені нами розрахунки показали, що на формування життєвого потенціалу населення Одеської області мають неоднаковий вплив чисельність населення та режим смертності. Однак особливе занепокоєння викликає той факт, що, якщо порівняти дані розрахунки з такими ж по країні в цілому, то існує значна різниця у впливі окремих факторів на зміну життєвого потенціалу населення у різні роки. Тому ми вважаємо, що зараз існує необхідність проаналізувати втрати потенціалу, викликані не лише загальним впливом смертності, але і смертністю від окремих причин, що нині є вкрай актуальним. Так як, загальне несприятливе становище зі смертністю і тривалістю життя в Україні поєднується з доволі значними регіональними відмінностями.

Значення загального коефіцієнта смертності варіює від 11,8 проміле в Закарпатській області до 19,2 в Чернігівській. Найвищий рівень спостерігається у північних та центральних областях. Різниця між середніми значеннями загального коефіцієнта смертності груп областей з самим низьким та високим коефіцієнтами складає майже 6 промільних пункти.

Однак ще більші коливання між областями спостерігаються за окремими причинами смерті. Винятком є лише домінування смертності від хвороб системи кровообігу, які в усіх без винятку регіонах України мають найвище значення. Але, на жаль, українське населення від цих причин

вмирає не тільки частіше, а значно раніше, ніж в європейських країнах. Закономірно найвищою є варіація смертності від причин, вплив яких істотно залежить від загальної медико-санітарної ситуації в регіонах – інфекційних та паразитарних захворювань, хвороб органів дихання та нещасних випадків, убивств, самогубств та інших зовнішніх причин.

Таким чином, регіональна диференціація рівнів смертності в Україні обумовлює необхідність більш детального аналізу впливу різних причин смерті на динаміку життєвого потенціалу населення окремих територій.

Розглянувши існуючі методологічні підходи до оцінки втрат життєвого потенціалу від окремих причин нами була запропонована методика, в основі якої лежать наші методологічні розробки регіональних таблиць смертності за причинами [3, с.229-234, 4, с.172-175]. Це дозволить визначити втрати життєвого потенціалу, викликані окремими причинами смерті з урахуванням особливостей притаманних окремим територіям.

Кількісні індикатори рівня смертності та його динаміки є важливим інструментом аналізу демографічної ситуації в регіоні. Проте одних тільки кількісних показників недостатньо для повної характеристики смертності, у тому числі, й смертності за причинами. Тому ми запропонували побудувати комплекс багатопараметричних моделей, таких як таблиці смертності за причинами, в який увійшли: 1) таблиці смертності диференційовані за причинами, які дозволили оцінити роль окремих причин смерті в скороченні тривалості життя та обчислити середній вік смерті від окремих причин; 2) гіпотетичні таблиці смертності, які дозволили оцінити можливість підвищення тривалості життя від обмеження (або повного усунення) смерті від окремих причин; 3) диференційовані за причинами гіпотетичні таблиці смертності, які дозволили оцінити як ліквідація окремої причини смерті вплине на смертність від кожної з інших причин, що залишилися.

Нами були проаналізовані існуючі методологічні підходи до побудови таблиць смертності за причинами та запропоновано методику побудови даних таблиць для окремих регіонів України [5, с.51-57]. Тому зараз ми зупинимося лише на гіпотетичних таблицях смертності, які будемо використовувати для розрахунку втрат життєвого потенціалу за рахунок смертності від окремих причин.

В основі гіпотетичних таблиць смертності, побудованих за умови усунення смертності від будь-якого захворювання, лежить показник, який називається незалежною, або чистою ймовірністю смерті, та характеризує ймовірність померти тільки від причин, що залишилися, за умови відсутності смертності від виключеної причини. Ми вважаємо, що даний показник можна використати для розрахунку втрат життєвого потенціалу, за рахунок окремих причин смерті. Тоді, на наш погляд, втрати життєвого потенціалу, викликані окремими причинами смерті можна визначити за формулою:

$$\Delta V(e_{x+0.5}) = \sum_0^{w-1} e_{\bar{\sigma}+0.5} P_x - \sum_0^{w-1} e_{x+0.5} P_x = \sum_0^{w-1} P_x \times \Delta e_{x+0.5}$$

де $e_{x+0.5}$ - середня тривалість життя населення за умови ліквідації смертності від окремої причини;

$\Delta e_{x+0.5} = e_{x+0.5} - e_{x+0.5}$, приріст середньої очікуваної тривалості життя за період за умови ліквідації (скорочення) смертності від окремої причини.

Отже, запропоновані методологічні засади до розрахунку втрат життєвого потенціалу за рахунок окремих причин смерті можуть бути використані в різних регіонах країни, які мають певні відзнаки у структурі захворювань і причин смерті, що на нашу думку, забезпечить поглиблення демографічного аналізу, розширення його можливостей і, кінець-кінцем, сприятиме прийняттю на державному та регіональному рівнях ефективних заходів для скорочення смертності та підвищення життєвого потенціалу населення в країні.

Література:

1. Пирожков С.И. Трудовой потенциал в демографическом измерении / С.И.Пирожков. – К.: Наукова думка, 1992. – 180 с.
2. Підгорний А.З., Вітковська К.В. Деякі методологічні аспекти оцінки життєвого потенціалу населення на регіональному рівні / А.З.Підгорний, К.В.Вітковська // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 30 / Одес. держ. екон. ун-т. – Одеса: ОДЕУ – 2008. - №30. – С. 308-314.
3. Вітковська К. В. Методологічні проблеми розрахунку втрат життєвого потенціалу населення на основі регіональних таблиць смертності / К. В. Вітковська // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. – Київ: НДЕІ, 2015. - № 4. – С. 172–175.
4. Вітковська К. В. Оцінка диференціації регіонів України за рівнем життя / К. В. Вітковська // Науковий вісник ОНЕУ. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. - 2015. - № 3(210). – С. 28–41.
5. Вітковська К. В. Статистична оцінка впливу факторів на рівень бідності / К. В. Вітковська // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. – Київ: НДЕІ, 2015. - № 3. – С. 202–205.
6. Ольвінська Ю. О. Диференціація регіонів України за рівнем людського розвитку / Ю. О. Ольвінська // Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. - United Kingdom: Agenda Publishing House, 2015.- Vol. 1. – P. 350-353.

